

**De peuter aan de computer:
*www.samenslim.nl***

*Kan een computerspel als
een protectieve factor
werken?*

Promotie-onderzoek

Afdeling Klinische en Ontwikkelingspsychologie

Baukje Veenstra, MSc - RuG

Prof. dr. Paul van Geert - RuG

Prof. dr. Bieuwe van der Meulen - RuG

Inhoud lezing

- Literatuur en twee studies op een peuterspeelzaal m.b.t. de website www.samenslim.nl over het *'leren-leren'* van kinderen in de voorschoolse leeftijd
- Beschreven in bundel van SWP, n.a.v. Symposium "De ouder als partner"
Noordwijkerhout, 24 sept 2008

Inleiding

- **Computer biedt interactie, ook in de klas**

(Tung & Deng, 2006; Heft & Swaminathan, 2002; Shahrinin & Butterworth, 2002)

- **90% van de tijd on-taskgedrag**

(Bergin, Ford & Hess, 1993)

- **Verhoogt zelfwaardering**

(Randel, Morris, Wetzel & Whitehill ,1992; Wolfe ,1997; Subrahmanyam, Greenfield, Kraut, & Gross,2001)

- **Hoge motivatie**

(Tung & Deng, 2006)

Inleiding

- Wat is een risicokind?
- Protectieve factor → vangt risicofactoren op of verzacht ze (Rutter, 1987; Goudena, Rispens & Groenendaal, 1994)
- Adequate programma's → uitkomst voor risicokind

Aanvangsleeftijd

- Daling van leeftijd eerste computergebruik
- Uit pilot-onderzoek: gem. leeftijd 5 jaar: 7 van de 8 kinderen al muisvaardig
- Op peuterspeelzaal 4 van de 19 kinderen al regelmatig spellen spelen op computer thuis
- Kinderen vanaf 2 jaar kunnen al adequaat muisgedrag vertonen (Molendrift)
- Let wel: overmatig gebruik kan schade toebrengen: RSI, vervanging andere belangrijke activiteiten
- Taak ouder/ opvoeder: goede zithouding, vermijding overmatig gebruik van het kind.

Voorwaarden adequate spellen

Wat is een goed en geschikt spel?

Enkele kenmerken:

- Sluit aan bij leeftijd (NAEYC, 1996)
- Oplopende moeilijkheidsgraad (NAEYC, 1996)
- Realistische modellen/ representatie kinderwereld (Poloni, 2004)
- Feedback/ *scaffolding* (FAS, 2006; Vygotsky, 1978)
- Hoog niveau interactiviteit (FAS, 2006)
- Geen (sekse)vooroordelen/ stereotypes (Poloni, 2004)
- Continue monitoring van vorderingen (FAS, 2006)
- Duidelijke leerdoelen (FAS, 2006)

Effecten van computergebruik op jonge leeftijd

Relatief weinig wetenschappelijk onderzoek: vaak ambigue resultaten:

- Goed voor cognitieve ontwikkeling
- Sociale ontwikkeling: onduidelijk
- Verhoogde motivatie, zelfwaardering, motorische vaardigheden, samenwerken: positieve effecten
- Veel interactie
- Voorzichtige conclusie positieve bijdrage taalontwikkeling

Effecten van computergebruik bij kinderen in het speciaal onderwijs

Leerkrachten vinden IT effectief: (Hopkins, 1991)

- Vergroot zelfvertrouwen → schoolprestaties en sociale status onder leerlingen neemt toe (Hopkins, 1991)
- Verbetering concentratie en aandachtsspanne van de kinderen (Hopkins, 1991)
- Computertaaltraining beter dan standaardcurriculum (Schery & O'Connor, 1992)
- Hulp van ouders effectiever dan professionele hulp (Schery & O'Connor, 1992)

Voorwaarde: gebruik van geschikte en passende software!! (Clements & Natasi, 1993)

Leren via educatieve spellen

- Veel software gericht op stimuleren van functieontwikkeling, bijv. motoriek, taal, perceptie etc.
- Opname van kennis staat centraal
- Geen educatieve spellen gevonden gericht op stimuleren van aanpak executieve functies, het *leren leren*

Leren - definitie

- Gedragsverandering, permanent of minder permanent, door oefening of ervaring (Smolak, 1986)
- Niet alleen cognitief, ook motivationeel, emotioneel of sociaal (Birenbaum, 2003)
- Kennis van feiten niet voldoende om een taak juist uit te voeren, ook weten hoe en waarom een taak uitgevoerd moet worden.
- Risicokinderen vaak slecht ontwikkelde executieve functies (Diamond, Barnett, Thomas & Munro, 2007)
- Goede ontwikkeling van executieve functies noodzakelijk voor adequaat leergedrag: weten waarom en hoe een taak uitgevoerd moet worden

Leren en sociale context

- Leren waarom, hoe en wanneer je kennis moet gebruiken: leren is dus contextgebonden
- Leren vindt in een sociale context plaats (Birenbaum, 2003)

Risicofactoren en leergedrag

- Slecht ontwikkelde executieve functies: werkgeheugen, cognitieve flexibiliteit en inhibitiecontrole: gerelateerd aan ADHD en criminaliteit op latere leeftijd (Noble, Norman & Farah, 2005; Noble, McCandliss & Farah, 2007).
- Gezinnen met lagere inkomens: slecht ontwikkelde executieve functies: raken steeds meer achter gedurende schooljaren (Noble, Norman & Farah, 2005; Noble, McCandliss & Farah, 2007).

Effectief en ineffectief leergedrag

- Effectief: leren door evalueren van eigen fouten (Pijning, 1983)
  - Bijv.: structurerende aanpak
- Ineffectief: gericht zijn op direct resultaat, niet leren van fouten
  - Bijv.: moment-aanpak of impulsiviteit

Effectief en ineffectief leergedrag

Zinvol om inadequaar leergedrag te wijzigen in adequaat leergedrag in gezinscontext en in voorschoolse opvoeding:

Het leergedrag van een kind wordt niet of minder gestagneerd en eventuele leerachterstanden worden vermeden.

Verbetering executieve functies: dalende behoefte speciaal onderwijs en daling stoornissen zoals ADHD (Diamond et al., 2007)

Educatieve spellen en ineffectief leergedrag

Educatieve spellen die voldoen aan juiste voorwaarden: ineffectief leergedrag aan passen
→ kind juiste leerstrategie aanleren

Software gericht op *leren-leren* zou kunnen werken als protectieve factor voor risicokinderen: kans op ontwikkelingsachterstand wordt kleiner wanneer adequate leerstrategieën worden ontwikkeld

Leren-leren software

Doel: Strategisch leren omgaan met kennis en informatie

Leeraspecten:

- doelgericht leren
- op een goede manier problemen aanpakken
- aansluiten bij wat het kind weet
- leren van eigen leeractiviteiten
- leren op die manier die bij het kind past.

Ouders spelen grote rol: zij kunnen (d.m.v. info over het leren-leren van hun kind) aansluiten bij wat het kind weet en wat het nodig heeft

Bereslim.nl als adequate leeromgeving

- Educatieve website: “*leren-leren*”
- Onderdeel platform is: www.samenslim.nl
- Kinderen 3-5 jaar
- Bijsturen ineffectief leergedrag
- Doel: informatie aan ouders/ opvoeders over leergedrag kind, zodat zij beter kunnen inspelen op het niveau en behoeftes van het kind dan zonder deze kennis

- Filmpje samenslim.nl

Onderzoek Rijksuniversiteit Groningen

- Meten van leergedrag van jonge kinderen tijdens het spelen van samenslim-spellen
- Onderzoeksvraag: is leergedrag meetbaar en ontwikkelt samenslim.nl effectief leergedrag?
- Meer inzicht nodig in leergedrag tijdens het spelen van samenslim.nl

Doelen twee pilotstudies

1. Inzicht in voorwaarden waaraan kind moet voldoen om het spel adequaat te kunnen spelen
2. Gedetailleerde studie van leergedrag van peuters door middel van gedragsobservatie: overzicht van individuele ontwikkeling van zeven peuters

Pilotstudie 1

Methode

➤ **Samenslim.nl & MSEL**

- 7 peuters van een multiculturele peuterspeelzaal
  - gem. lft: 39,5 mnd, range: 36-46 mnd
- 6 peuters van een project waarin kinderen getest worden op de Mullen Ontwikkelingstest (MOT)
  - gem. lft: 42 mnd, range: 29-57 mnd

➤ **MOT: Amerikaanse ontwikkelingstest**

- Voor kinderen van 1 tot 68 maanden
- Grove en fijne motoriek, visuele receptie, taalbegrip en -productie
- Alle 13 kinderen hebben de samenslim-spellen gespeeld (met een supervisor) en zijn getest m.b.v. de MOT

Resultaten studie 1

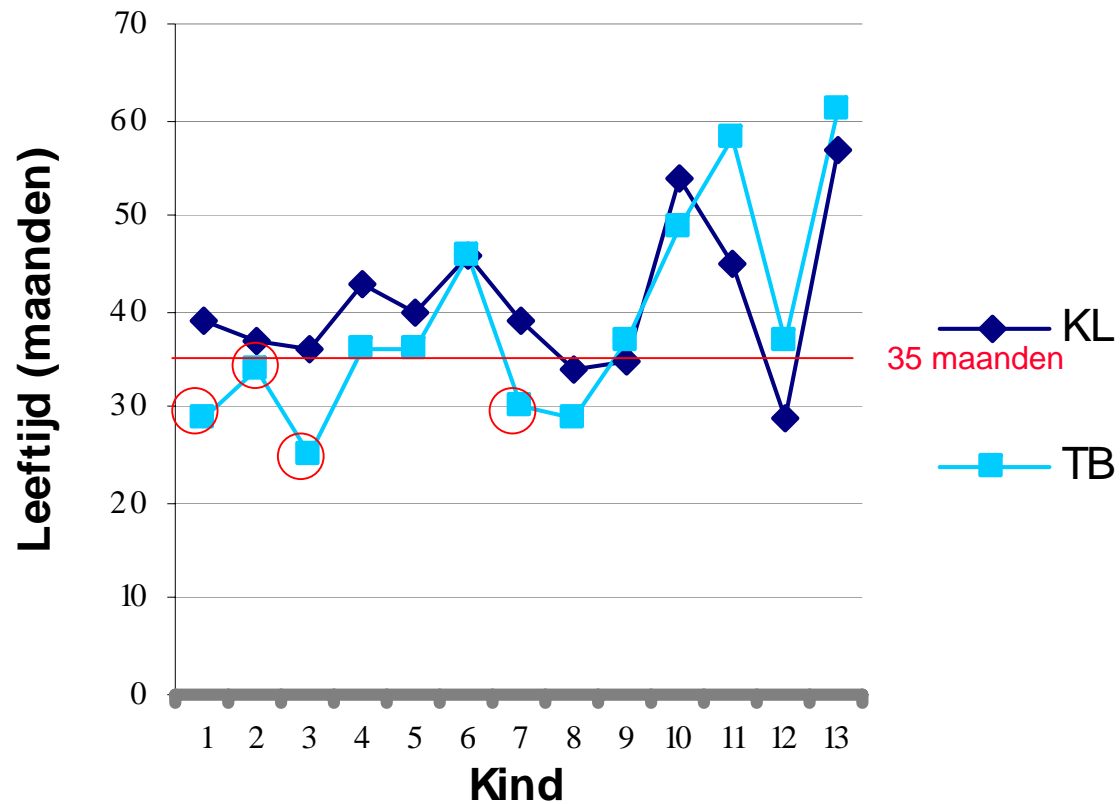
Correlaties subtests MOT en Volgen Instructie Samenslim (VIS)

	Gemiddelde	Std. Deviatie	Correlatie met VIS
Visuele receptie	49,7692	8,18692	,108
Taalbegrip	39,0000	11,26203	,585(*)
Taalproductie	40,8462	13,58213	,529
Fijne motoriek	41,5385	9,76060	,376
Volgt instructie samenslim	,6923	,48038	

(*) = correlatie is sign. op .05 niveau

Resultaten studie 1

○ = volgt instructies Samenslim niet

Figuur 1: KL = Kalenderleeftijd en TB = Taalbegrip

Resultaten studie 1

- Kinderen met een score op taalbegrip hoger dan 35 maanden, begrijpen de instructies van het spel
- Conclusie: taalbegrip is een relatief goede voorspeller van succes ($r=.59$) van de speler
- Let wel: andere (belangrijke) factoren zijn in deze pilotstudie niet meegenomen, bijv. gehoorcapaciteiten, het kunnen onderscheiden van kleuren/ objecten etc.

Pilotstudie 2

Doel:

een gedetailleerd overzicht van individuele ontwikkeling van zeven peuters verkrijgen die samenslim-spellen spelen

Methode:

- Zeven video opnames van Molendrift B.V.(orthopedagogisch instituut te Groningen)
- Video opnames van zeven peuters van één peuterspeelzaal digitaal gecodeerd met een videocoderingsprogramma en geconverteerd naar Excel (*VidCOdePro, Instrumentatiedienst Psychologie Groningen, 2005*)
- Om een goed overzicht te krijgen van het gedrag, zijn de tijdseries gladgestreken met behulp van *TableCurve 2D*

Pilotstudie 2

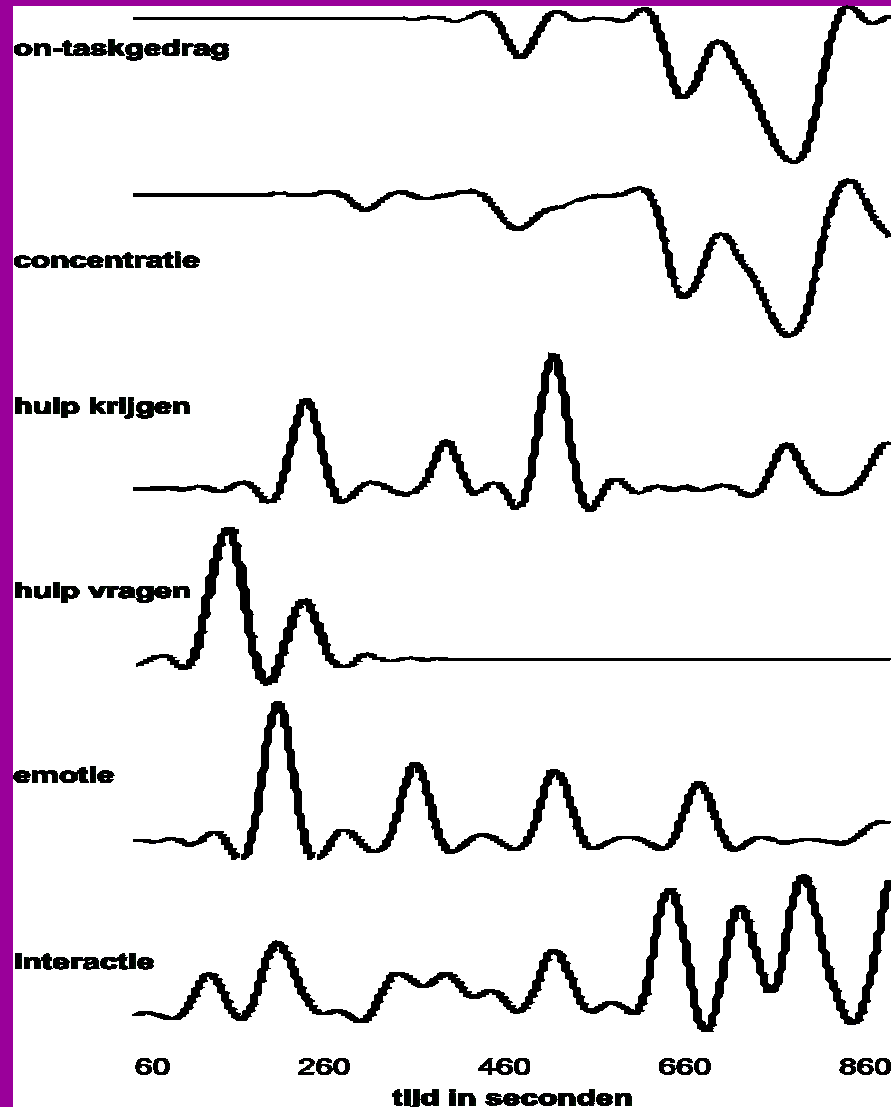
Zeven video's werden onderzocht om te bestuderen welke variabelen mogelijk gerelateerd zijn aan leergedrag.

Zes variabelen:

- interactie
- *on-task* gedrag
- hulp vragen
- hulp krijgen
- concentratie
- emotie

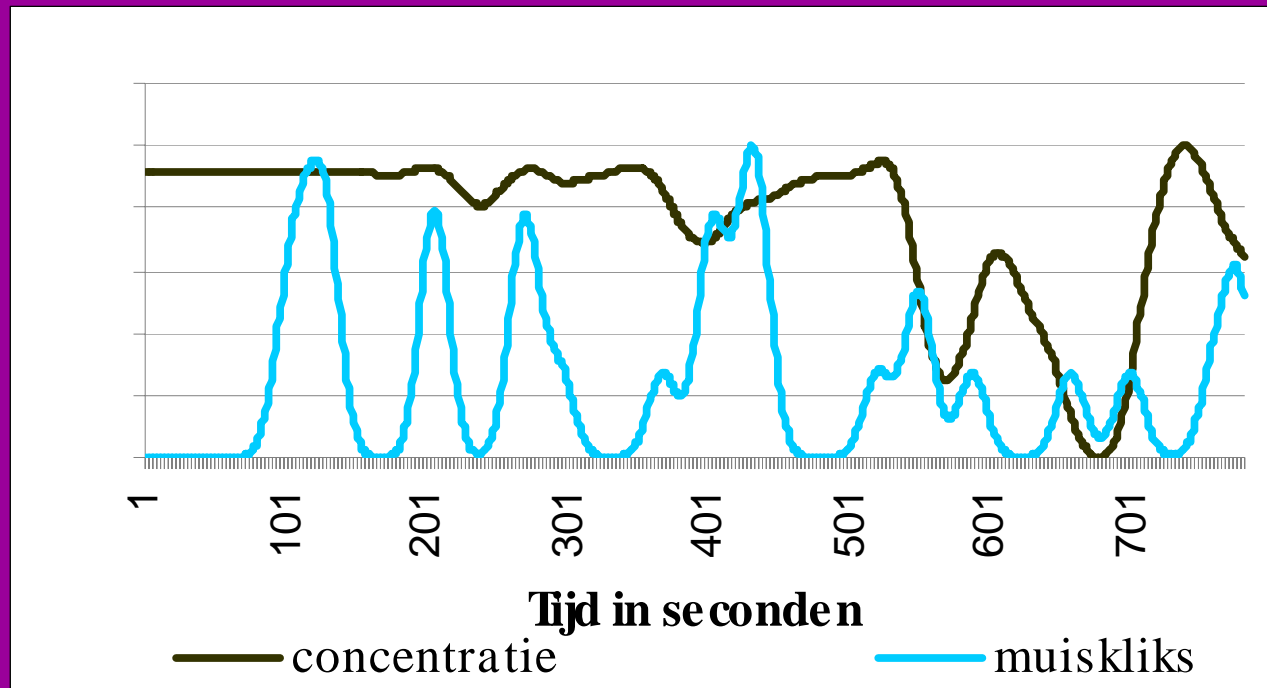
Studie 2 - resultaten

Figuur 2.
Tijdseries van één peuter
gedurende één speelsessie

Studie 2 - resultaten

Figuur 3.
Tijdseries van één peuter
gedurende één speelsessie, muiskliks en concentratie

Studie 2 - conclusie

- Er is sprake van leren tijdens het spelen van het computerspel, maar deze conclusie moet zeer voorzichtig getrokken worden:
  - Kleine steekproef
  - Andere relevante factoren zijn niet betrokken, bijv. muisbewegingen, het type hulp van de supervisor etc.
- Wel is dit een nieuwe analysemethode om gedetailleerde, maar eenvoudig interpreteerbare overzichten te verkrijgen
- Aan de hand van deze gegevens kunnen uiteindelijk conclusies getrokken worden over het type leergedrag van het kind, bijvoorbeeld 'impulsief' of 'afwachtend'.

Discussie - algemeen

- **Literatuur:** computer biedt mogelijkheid om risico's te verminderen op gebied van ineffectief leergedrag
- **Pilotstudies:** spelen van adequate spellen kan werken als protectieve factor: hoge motivatie, on-task, interactie, zelfwaardering, mits kind voldoet aan voorwaarden

Grootste winst wanneer kind daarbij ook begeleid wordt door volwassene/ervarener klasgenoot:
interactie belangrijk!

Discussie – samenslim.nl

leert kinderen leren: verbeteren executieve functies

biedt veel interactie en dus zeer geschikt voor in de klas/ peuterspeelzaal

kan zelfstandig gespeeld worden, maar begeleiding van de leerkracht of ouder biedt grootste winst

Conclusie:

Samenslim.nl zou kunnen dienen als
protectieve factor

Vervolgonderzoek

Grootschalige studie regulier voorschools onderwijs en RENN4-instellingen

Design:

	Ingebouwde feedback in spel (standaard)			Geen feedback in het spel (geen standaard)		
	<i>Impulsieve kinderen</i>	<i>Flexibele kinderen</i>	<i>Afwachtende kinderen</i>	<i>Impulsieve kinderen</i>	<i>Flexibele kinderen</i>	<i>Afwachtende kinderen</i>
Feedback supervisor	1	2	3	4	5	6
Geen feedback supervisor	7	8	9	10	11	12

Hartelijk dank voor uw
aandacht.

Zijn er vragen?

Contact: B.Veenstra@rug.nl

